ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

ӘОЖ: 616.34-005.1
ҒТАМР 76.75.75
DOI: 10.53065/kaznmu.2023.66.3.007

Жариялау үшін алынды: 05.05.2023
Жариялауға қабылданды: 06.09.2023

АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ ПСИХОНЕВРОЛОГИЯЛЫҚ ДИСПАНСЕРДЕ КӨРСЕТІЛЕТІН МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕКТІҢ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Е.А. ЕЛТАЕВ

Аль-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан

Түйіндеме

Кіріспе: нашақорлықтың жаһандық проблемасы алаңдатарлық пропорцияларға жетті, марихуана, амфетаминдер, синтетикалық препараттар, кокаин, героин және опиаттарды қолданудың айтарлықтай өсуі байқалды. Қазақстанда есірткіні қолданудың таралуы мыңжылдықтың басында халықтың 1,11-1,25% деңгейінде бағаланды.

Мақсаты: Бұл зерттеу Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансерінің (АРПД) ұйымдық жағдайын бағалауға және медициналық көмек көрсетуді жақсарту шараларын ұсынуға бағытталған.

Материалдар мен әдістер: ақпараттық-аналитикалық, статистикалық және эпидемиологиялық әдістерді Қолдана отырып, Зерттеу Барысында Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансерінің материалдық-техникалық қамтамасыз етілуі, инфрақұрылымы, штат кестесі, пациенттерге күтім жасау және сыртқы факторлар бағаланды. Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансері 33 ғимараттан тұрады, оның ішінде 1960 жылдарға жататын негізгі аурухана ғимараттары, қоймалар, гараждар және мамандандырылған емдеу мекемелері бар. Көлік ресурстары 10 көліктен тұрады, олардың ең көнесі 2004 жылдан басталады, бұл медициналық қызметтерге қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Нәтижелер: анықталған 33 алғашқы медициналық-санитарлық көмек орталығына қарамастан, қызметкерлер тапшылығы анықталды және 47-ден тек 25,75 лауазым толтырылды. Пациенттерге күтім көрсету статистикасы Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансерінің 2020 жылы 50 156 пациентке және 2021 жылы 77 081 пациентке қызмет көрсеткенін көрсетті, ауруханаға жатқызу көрсеткіштері тұрақты және алкоголизмді емдеуге баса назар аударылды. Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансері жан-жақты психикалық денсаулықты сақтауға баса назар аудара отырып, дәрігерлік-консультациялық комиссияларды, емтихан бөлмелерін және міндетті емдеуді ұсынады. Сыртқы факторлар, оның ішінде заңнамалық қолдау және білім беру және құқық қорғау органдарымен серіктестік Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансерінің нарықтағы жағдайына және қызмет көрсетуіне ықпал етеді. SWOT талдауы персоналды әлсіздік, ал логистиканы артықшылық ретінде анықтады, АЛ ЕТОМ талдауы қоғаммен байланысқа байланысты тәуекелдерді атап өтті және ақпараттық технологиялар саласындағы бастамаларды ілгерілетудің маңыздылығын атап өтті. Бір қызығы, заңнамалық қолдау айтарлықтай артықшылыққа ие болды.

Қорытынды: Бұл зерттеу Алматы Облыстық Психоневрологиялық Диспансерінің ұйымдық жағдайы туралы түсінік береді және жетілдіру стратегияларын ұсынады. Қызметкерлердің жетіспеушілігін шешу, логистиканың артықшылықтарын пайдалану және ақпараттық технологияларды жетілдіру қызмет көрсетуді оңтайландыру және психикалық денсаулықты қамтамасыз етудегі туындайтын мәселелерді шешу үшін өте маңызды.

Түйін сөздер: наркология, психиатриялық көмектің ұйымдастырылуы, медициналық мекеме.

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

Кіріспе. 2021 жылы Қазақстан Республикасының тұрғындары арасында психоактивті заттарға тәуелділіктің таралу шкаласы сыни деңгейге жетті: Қазақстан Республикасы халқының 4,8%-ы психоактивті заттарға тәуелді (1,7% - нашақорлар, 3,1% - алкогольге тәуелділер).

Наркологиялық жүйені дамытудың әлемдік тенденцияларын талдау мынаны көрсетеді:

- мамандандырылған наркологиялық көмек жүйесі осы саламен айналысатын басқа ұйымдардың қызметімен және алкоголизм мен нашақорлықтың таралуына қарсы іс-қимылдың баламалы әлеуметтік нысандарымен көбірек байланысты;

- наркологиялық қызметтің ұйымдастырылуы, құрылымы, кадрлық ерекшеліктері жан-жақты, икемді, көптеген әлеуметтік топтардың қажеттіліктеріне сәйкес келеді;

- наркологиялық мекемелердің халыққа көрсететін нашақорлыққа және алкогольге қарсы қызмет көрсету аясы айтарлықтай кеңеюде, бұл ретте кедергі дәрежесін, нашақорларды қоғамдық айыптау құқығын жоғалту қаупін азайтады;

- көпдеңгейлі, жан-жақты және көпсалалы емдеу-сауықтыру іс-шаралары аясында маскүнемдік пен нашақорлықтың таралу проблемасын тиімді үйлестіруге және толық бақылауға бірінші кезектегі рөл беріледі.

1976 жылы денсаулық сақтау мекемелерінің номенклатурасына наркологиялық диспансер енгізілді, осы мекеменің штаты және наркологиялық қызметтің негізгі бағыттарын анықтайтын құжат айналымы бекітілді. Бұл Денсаулық сақтау министрлігінде наркологиялық көмекті ұйымдастыру жүйесін, оның ішінде наркологиялық посттарды, пункттерді, сондай-ақ наркологиялық диспансерлер мен стационарларды құруға мүмкіндік берді. Наркологиялық қызметтің тарихи тамыры бар және алкогольдік сусындардың, есірткілік және улы заттардың пайда болуымен, сондай-ақ қоғамның тұрақты өмірін бұзатын осы құбылыстардың таралуы саласындағы заңнамалық базаның қалыптасуымен тікелей байланысты [1, 2, 3, 4].

Көпсалалы психиатриялық көмектің жеке буыны наркологиялық қызмет болып табылады, ол нашақорларға көмек көрсететін мамандандырылған мекемелер желісі болып табылады. Наркологиялық көмек орталықсыздандыру қағидаты бойынша мемлекеттік органдардың, қоғамдық ұйымдардың және медициналық мекемелердің келісілген іс-әрекеттерінің бірыңғай мақсатына біріктірілген. Наркологиялық диспансерлер, ауруханалар және т.б. өнеркәсіпте және ауыл шаруашылығында қол жетімді.

Наркологиялық диспансерлердің қызметі көптеген жылдар бойы міндетті күтім мен көмек көрсетуді және ұзақ мерзімді операциялық есепке алуды қамтиды. Нашақорлықтың алдын алу және нашақорларды оңалту проблемасы бір кәсіби қызмет шеңберінен шығады, сондықтан наркологиялық қызметпен мемлекеттік, муниципалдық, қоғамдық, діни және коммерциялық құрылымдармен үнемі өзара әрекеттесу қажет.

Наркологиялық қызмет көрсетудің оңтайлы моделі – гуманитарлық мамандардың рөлін біртіндеп кеңейте отырып – емдеудің стационарлық сатысының қалпына келу сатысынан бастап психологиялық көмек көрсетуді көздейді, осылайша медициналық көмектен пациентке кезең-кезеңімен көшуді жүзеге асырады. Емдеу-сауықтыру процесінің жоғары дәрежеде психологизациялануын ескере отырып, гуманитарлық ғылымдар саласындағы мамандардың қызметі сұранысқа ие болып отыр [5]. Олардың әрқайсысы пациенттің өмірінің әртүрлі аспектілерін барынша қалпына келтіруге бағытталған белгілі бір жұмыс көлемін орындайды [6, 7]. Терапиялық-психологиялық тактика науқасты оның ауруына пассивті қатынас күйінен белсенді «қарсылық көрсетуге» көшіру күштерін біріктіруден, оған кез келген өмірлік жағдайда тәуелділікке «жоқ» деп айта білуге үйретуден тұрады. Мұның бәрі тұрақты қарым-қатынас жағдайында - дәрігермен, психологпен әңгімелесу, отбасы мүшелерінің, туыстарының қатысуымен топтық талқылаулар, психотерапевттік сеанстар, еңбек терапиясы жағдайында дамиды және дәл осы жерде гуманитарлық ғылымдар мамандарының көмегі баға жетпес [8]. Психологтың рөлі жалпы емдеу және оңалту бағдарламасы аясында жүзеге асырылады, емдеу және оңалту процесінің барлық кезеңдерін сүйемелдейді, бірақ тікелей жұмыс кезінде сөзсіз

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

туындайтын жалпы және жеке медициналық психология мәселелерін шешуде өзінің дербестігі мен басымдығын сақтайды. Сонымен бірге оның кәсіби міндеттерінің ауқымы бірнеше негізгі бағыттарды қамтиды – диагностикалық (зерттеу), түзету және профилактикалық. Әріптестермен жүріп жатқан процестерді қадағалау және кәсіби талқылау ерекше маңызды болып табылады [9, 10].

Есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымы, оларды теріс пайдалану кең етек алды және қоғамдағы әлеуметтік-психологиялық ахуалға аса ауыр әсер етеді, заң үстемдігіне, саясатқа және елдің экономикалық жүйесінің тұрақтылығына кері әсерін тигізеді. Қалыптасқан жағдай наркологиялық қызметті басқаруды жетілдіруді, есірткі құралдары мен психотроптық заттарды теріс пайдаланудың алдын алуды ұйымдастыруды, нашақорларды емдеу мен оңалтуды, сондай-ақ есірткі құралдары мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы тұруды қажет етеді. Бұл мәселеге бұлайша көңіл бөлудің басты себебі – пациенттер мен қоғамның ұйымға, халықты дәрі-дәрмекпен емдеу сапасына қанағаттанбауы. Жүріп жатқан саяси, экономикалық және әлеуметтік өзгерістерге байланысты нашақорлық мәселесі ерекше маңызға ие болып отыр. Бұл наркологиялық денсаулықтың халық денсаулығының маңызды бөлігі болып табылатындығына байланысты. Нашақорлықпен сырқаттанушылықтың статистикалық көрсеткіштері, сондай-ақ осы патологиямен байланысты соматикалық бұзылулар мен өлім-жітімнің артуы ерекше алаңдаушылық тудырады. Нашақорлар санының артуы мамандандырылған наркологиялық және психиатриялық көмекке мұқтаж науқастардың үлесін арттырады.

Сонымен қатар, стационарларға жатқызу саны көбейіп қана қоймайды, сонымен қатар, науқастардың еңбекке қабілеттілігінің төмендеуі немесе жоғалуы, мүгедектік. Мұның барлығы нашақорлық індетімен күресте кешенді көзқарасты қажет етеді. Дүние жүзіндегі нашақорлардың жағдайын емдеу мен бақылауды медициналық мекемелерде наркологиялық аурулармен ауыратын адамдарға емдеу-профилактикалық көмек көрсетудің сатылы мамандандырылған жүйесі болып табылатын мамандандырылған наркологиялық қызмет жүзеге асырады.

Аталған жағдайларды ескере отырып, Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің жұмысының ұйымдастырылуы мысалында Қазақстандағы наркологиялық қызметтің сапасына баға беруді таңдап алдық.

Жұмыстың мақсаты: Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің ұйымдастырылуының жағдайын анықтау және халыққа медициналық көмек көрсетуді жақсартуға бағытталған кешенді шараларды ұсыну.

Материалдар мен әдістер: Аталған мақсатқа қол жеткізу үшін ақпараттық-аналитикалық, статистикалық және эпидемиологиялық саралау әдістері қолданылды. Директивті материалдар Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің 2020-2021 жылғы жұмыстарының нәтижесі бойынша жинақталды. Медициналық мекеменің ұйымдастырылуына баға беру мақсатында, жұмысына әсер ететін факторлар ішкі және сыртқы факторлар болып екіге бөлінді (сурет 1).

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

Сурет 1. Мекеме жұмысының ұйымдастырылуы мен тиімділігіне әсер ететін факторлар.

Жұмыстың нәтижелері: Аталған факторларды саралай келе, Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің материалдық-техникалық қамтылуына, атап айтқанда, құрылыстық ғимараттарға, автокөліктермен қамтылуына және әлеуметтік реабилитация бөлімінің қол жетімдігіне анализ жасалды. Алынған нәтижелер бойынша, 33 атаудан тұратын құрылыстық ғимараттың бар екені анықталды. Негізгі ауруханаңың ғимараттары 2 және 3 қабаттан тұрады, бірақ олардың құрылысының салыну жылы 1960 жылдар екені белгілі болды. Одан басқа ауруханаңың толыққанды жұмыс істеуіне қажетті қосымша ғимараттар бар, олар, қоймалар, гараждар, асхана, кір жуу бөлімдері. Сонымен қатар, ем қабылдауға балалар мен ересектерге арналған арнайы корпустар қарастырылған. Ер адамдар мен әйелдердің ем қабылдау бөлімдері жеке корпустарда орналасқан.

Материалды-техникалық қамтылуды саралау барысында, келесі автокөліктердің саны мен сапасына назар аударылды. Өйткені бұл стандартты емес емдеу мекемесі болғандықтан, қолданыстағы көліктердің сапасы өте маңызды болып саналады. Осылайша, жалпы мекемеге тіркелген 10 көлік анықталды. Барлығы қолданыста, ең ескі шығарылу жылы 2004 жылғы автокөлік болды.

Келесі кезекте медициналық мекеменің әкімшілік құрылымын анықтау қажет болды. Яғни, осы аймаққа тіркелген тұрғындарға сапалы медициналық көмек көрсетуге қажетті орындардың қамтылғаны. Осылайша, зерттелген мекемеде 12 бөлімше бар болғаны анықталды, олар Талдықорған және Талғар қалаларында орналасқан. Екі қалада орналасқан бөлімшелерде де әр емдеу түрі бойынша 1 бөлім немесе кабинет қарастырылған (сурет 2).

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

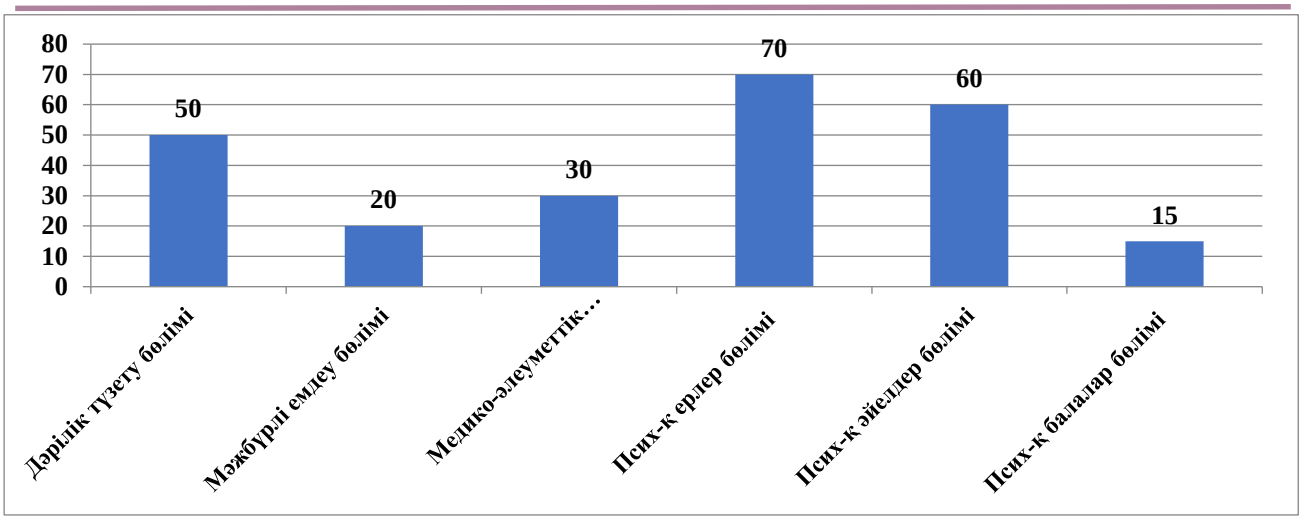

Сурет 2. Талдықорған қаласы бойынша емдеу бөлімдеріндегі төсек саны, абс.

Талғар қаласы бойынша бөлімдердегі төсек саны келесі суретте келтірілген (сурет 3).

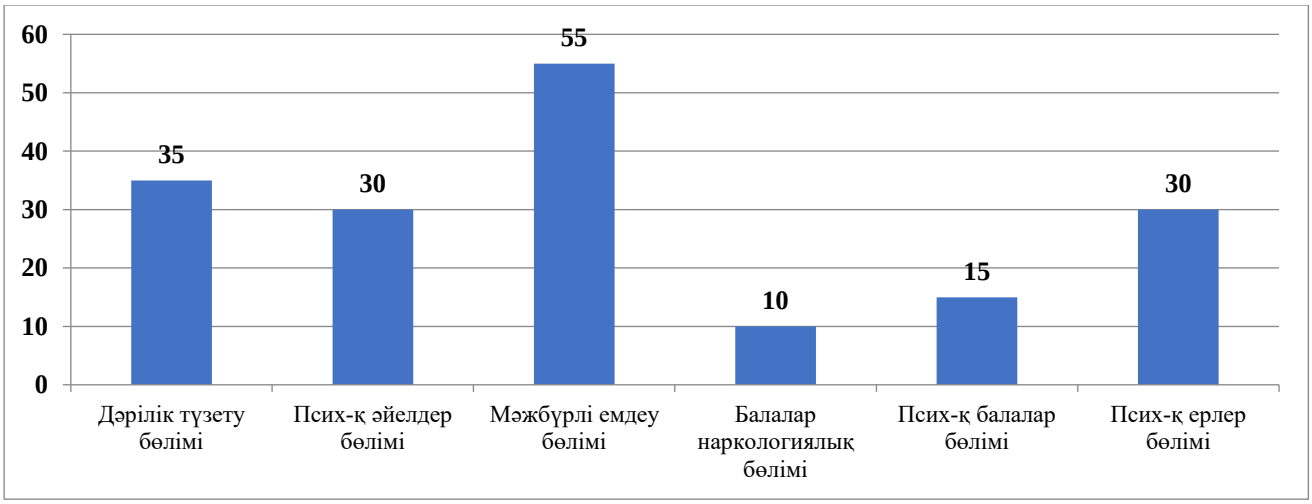

Сурет 3. Талғар қаласы бойынша емдеу бөлімдеріндегі төсек саны, абс.

Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің кадрлармен қамтылуын анықтау барысында барлығы Ақсу, Алакөл, Балхаш, Еңбекшіқазақ, Ескелді, Жамбыл, Іле, Қарасай, Кеген, Райымбек, Қаратал, Кербұлақ, Көксу панфилов, Сарқанд, Талғар, Үйғыр аудандары мен Қапшағай, Текелі және Талдықорған қалалары бойынша жалпы 35 психикалық денсаулық кабинеттері жұмыс істейтіні анықталды. Ол жерде 39 дәрігер психиатр және 47 орта медициналық қызметкерлер тіркелгені белгілі болды.

Келесі кезекте медициналық мекемеде көрсетілетін медициналық көмектің түрлерін саралау барысында, психикалық денсаулықтың алғашқы анықтау орталықтарының кадрмен қамтамасыз етілу деңгейі анықталды, алынған нәтижелер бойынша жалпы 33 орын ұсынылған оның ішінде 14 дәрігер психиатр, 2 балаларға дәрігер психиатр, 2 психолог, 2 әлеуметтік қызметкер және 13 медбике, ал іс жүзінде 25,75 ставка ғана мамандармен қамтылған, жалпы алғанда олар 47 маманды құрап отыр. Зерттелген мерзімде жаңа психоневрологиялық орталықтар салынуы жоспарланбаған.

Зерттелген жылдар бойынша халыққа ұсынылған медициналық көмек түрлері бойынша жалпы 2020 жылы 50 156 науқас, ал 2021 жылы 77 081 науқас қарауда болған. Олардың ішінде

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

алғашқы қарауда 2020 жылы 2965 адам, ал 2021 жылы 3021 адам болғаны анықталды, ал қайталамалы қарауда 2020 жылы 4958 адам болса, 2021 жылы 4723 адам болғаны белгілі болды. Аталған қарауда болған науқастар арасында динамикалық қаралымға жататындары болғаны да анықталды (кесте 1).

Кесте 1. Қаралулардың жалпы саны бойынша бөлінуі.

Аймақ	**Қаралулардың жалпы саны**		**Олардың ішінде**			
			алғашқы		**қайталамалы**	
	2020	**2021**	**2020**	**2021**	**2020**	**2021**
Алматы облысы	50156	77081	2965	3021	4958	4723

Медициналық мекемеде дәрігерлік консультациялық комиссия қызметі көрсетіледі. Оның құрамына 22 медициналық қызметкер кіреді. Келесі кестеде ДКК отырысының мәліметтері келтірілген. ДКК тұрақты негізде тек ПДО-да жұмыс істейді. Қашықтықтың үлкендігін ескере отырып, облыс орталықтары мен ПДО жанынан 4 комиссия ұйымдастырылды: Алматы облысының солтүстік өңірінде 2 және оңтүстік өңірінде 2 комиссия.

Кесте 2. ДКК отырысының мәліметтері.

ДКК отырыстарының жалпы саны		**ДБ-дан алынғандар саны**		**ДКК отырысынң аптасына өткізілу жиілігі**	
2020	**2021**	**2020**	**2021**	**2020**	**2021**
401	383	405	658	1	1

ПДО көрсететін келесі медициналық қызметтің түріне медициналық тексеру кабинетінің жұмысы жатады. Оның нәтижесі бойынша 2020 жылы 32 847 жағдай қаралса, 2021 жылы 28 260 жағдай қаралды (кесте 3).

Кесте 3. Медициналық тексеру кабинеті жұмысының нәтижесі.

Медициналық тексеру саны	**2020 г**	**2021 г**
Оның ішінде:	32847	28260
Алкогольды масаю	13401	7064
Наркотикалық масаю	692	406

Сонымен қатар, медициналық мекемеде психологтың жұмысы қарастырылған (сурет 4).

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

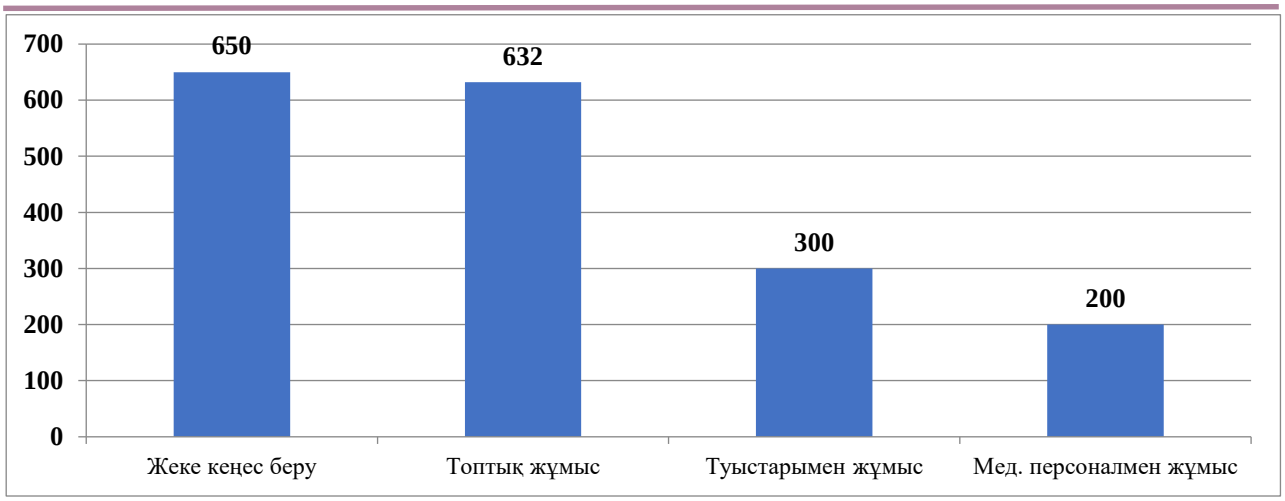

Сурет 4. Психолог жұмысының 2021 жылғы нәтижесі.

Медициналық мекемеде госпитализациялау жұмысы үздіксіз жүргізіліп отырады. Науқастарды госпитализациялау бұрынғы деңгейде қалып отыр. Ауруханаға жатқызылғандардың 27,4% - F70-79, 17,6% - F10-19 14,6% - F00-09 және шизофрения -12%. Психикалық ауытқуларымен ауруханаға жатқызылғандар саны 7%-ға өсіп, 5818-ді құрады. Мәжбүрлеп емдеу 96% жағдайда маскүнемдіктен зардап шегетін адамдарға көрсетіледі. 2020 жылы мәжбүрлеп емдеуге F 10-19 диагнозымен 175 адам емделсе, 2021 жылы 181 адамды құрады. Оның ішінде F 10 диагнозымен 2020 жылы 168 адам, 2021 жылы 175 адам болды (кесте 4).

Кесте 4. Мәжбүрлеп емдеу бойынша нәтижелер.

ХАК-10 бойынша диагноз	**Жалпы емделгендер**		**к/д өткізгендер**	
	2020 ж.	**2021 ж.**	**2020 ж.**	**2021 ж.**
F 10-19	175	181	34176	36608
соның ішінде, F 10	168	175	33620	35476

Мәжбүрлеп емдеу бөлімшелерінде науқастардың ұзақ жатуын ескере отырып, төсек айналымы жоқ. Науқастардың көптеп келуіне байланысты Талдықорған және Талғар қалаларындағы емдеу-түзету бөлімшелері орташа жату ұзақтығын 8-10 күнге дейін қысқартып, төсек айналымын 6-ға дейін ұлғайтады. Жүргізілген емнің нәтижесінде 98% науқас ауруханадан жағдайы жақсарып шығарылады (сурет 5).

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

Сурет 5. Жүргізілген емнің тиімділігі, %

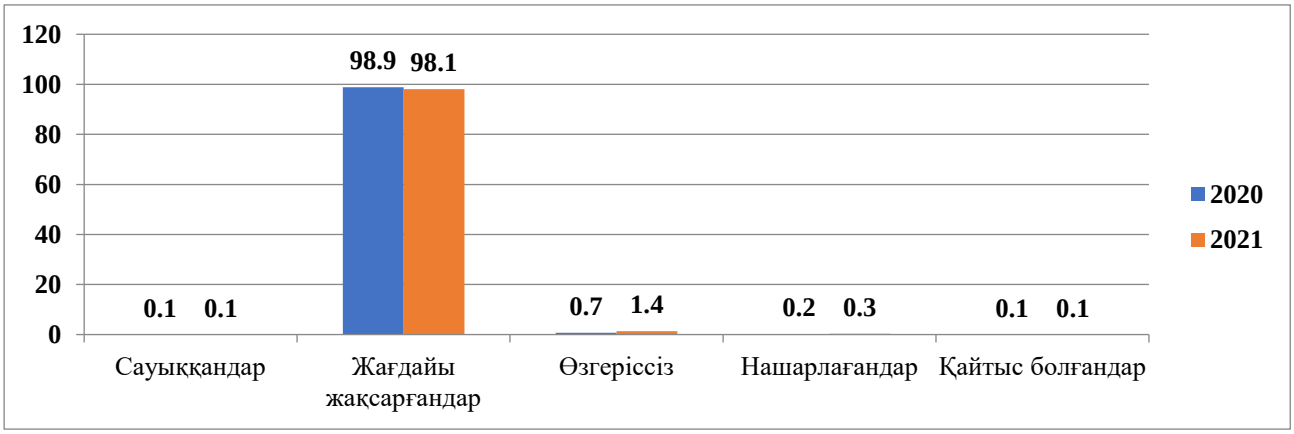

ПАЗ қолданусыз сырқаттанушылық 79-дан 502-ге дейін өсті және ПАЗ қолданудан туындаған 484-тен 802-ге дейін 2 есе өсті. Аурудың бұл өсуі ННР және ПНР порталдарын жаңғыртумен, сондай-ақ ОПД тұрақты бақылауымен байланысты.

Келесі кезеңде сыртқы факторларды зерделей үшін, бірінші Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің нарықтағы орны анықталды. Аталған аймақтағы мемлекеттік деңгейде жұмыс істейтін, арнайы мамандармен қамтылған кепілдендірілген тегін медициналық көмек тізбесіне сәйкес халыққа тегін де қызмет көрсететін арнайы медициналық мекеме болғандықтан, жоғары сұраным ие екені анықталды.

Ал халықпен қарым қатынасын анықтауда келесі мәліметтерге қол жеткіздік. Медициналық мекеме манадарымен үздіксіз психикалық денсаулықтың маңызы жайында ақпараттық жұмыстар жүргізіледі. «Облыстық психикалық денсаулық орталығы» ШЖҚ МКК «Алматы облысының денсаулық сақтау басқармасы» ММ білім беру ұйымдарының оқушылары арасында есірткі, алкоголь, темекі өнімдерін тұтынудың және құқық бұзушылықтар жасаудың салдары туралы ақпараттандыруға бағытталған профилактикалық іс-шаралардың күнтізбелік жоспарына сәйкес жұмыс істейді.

Мемлекет тарапынан қабылданатын заңнамалық актілер медициналық мекеме жұмысын қорғайтын және қолдайтын бірдіен-бір сытқы фактор болып саналады. Осылайша наркология саласының жұмысының ұйымдастырылуына әсер етеін 10 заңнамалық актілер бар екеніне көзіміз жетті.

Сыртқы факторлардың тиімділігін анықтаушы соңғы бөлім серіктестер. Алматы облыстық психоневрологиялық диспансер Алматы облысының Білім басқармасымен тығыз жұмыстар атқару арқылы мектеп оқушыларымен кездесіп отырады.

Ішкі істер министрлігіне қарасты Алматы облысы Ішкі істер Департаменты қызметкерлерімен ақпараттану деңгейін жоғарылату мақсатымен тың істер жүргізуде.

Ішкі факторларды саралау мақсатымен SNW-анализ қолданылды. Ішкі ортаны талдау кезінде медициналық мекеменің күшті және әлсіз жақтарын, сондай-ақ медициналық қызмет етуінің бейтарап аспектілерін көрсететін бірқатар факторларды зерттеу арқылы медициналық мекеменің жұмысына баға береді. Осы мақсатта SNW анализ әдісі қолданылады. Бұл әдіс SWOT әдісінің тереңдетілген нұсқасы болып табылады деп саналады, өйткені оның құрылысы да жұмыс істеудің күшті және әлсіз жақтарын анықтауға негізделген. Бұл тәсілдің мақсаты медициналық мекеменің Алматы облыстық психоневрологиялық диспансердің ең күшті жақтарын анықтау және оларды толығымен жою немесе нығайту үшін жақсартулар мен кемшіліктерге қатысу. Сонымен қатар, мекеменің толық көрінісін беретін орташа (бейтарап)

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

деп аталатын жағдайды анықтаған жөн. Бейтарап позиция – ұйымның белгілі бір уақыт аралығындағы орташа мәртебесі (кесте 5).

Кесте 5. SWOT-анализ

Ішкі факторлар	**S (әлсіз жақтары) 1-4**	**N (бейтарап жақтары) 5-7**	**W (күшті жақтары) 8-10**	**Пікірлер**
Материалды-техникалық қамтылу			9	33 атаудан тұратын құрылыстық ғимарат, 66 атаудан тұратын медициналық техника, 10 көлік бар екені анықталды
Әкімшілік-құрылымдық		7		Талдықорған және Талғар қалаларында әр емдеу түрі бойынша 1 бөлім немесе кабинет қарастырылған.
Кадрлық қамтылу	4			Жалпы 33 орын ұсынылған, оның ішінде 14 дәрігер психиатр, 2 балалар дәрігер психиатр, 2 психолог, 2 әлеуметтік қызметкер және 13 медбике, ал іс жүзінде 25,75 ставка ғана мамандармен қамтылған
Медициналық қызметтің түрлері		5		2020 жылы 50 156 науқас, ал 2021 жылы 77 081 науқас қарауда болған. Дәрігерлік консультациялық комиссия қызметі көрсетіледі. Медициналық тексеру кабинеті, госпитализациялау, психологтың кеңес беруі сияқты қызмет түрлері көрсетіледі.

ETOM-анализ жанама әсер ететін сыртқы факторлардың әсері жалпы алғанда айтарлықтай қолайлы деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Халықпен қарым-қатынас факторының әсері медициналық мекемеге ең үлкен қауіп төндіреді. Олар тарапынан болатын қауіп-қатерді жеңу үшін кәсіпорын өзінің күшті жақтарын бағыттауы керек (кесте 6). Заңнамалық қолдау факторын күшті фактор ретінде медициналық мекеменің дамуына қарай дұрыс бағыттаса, сондай-ақ осы мүмкіндіктерді өзінің әлсіз жақтарын күшейту үшін пайдалана алса, іске асыра алатын қарапайым мүмкіндіктер береді.

Фактор +5-тен (өте оң) 0-ге (бейтарап) -5 (өте теріс) дейін өлшенеді. Кәсіпорынның стратегиясына әсер ету фактордың салмағының мәнін маңыздылығына көбейту арқылы алынады. Алынған нәтиженің белгісі қауіптер немесе мүмкіндіктер белгісіне байланысты.

Кесте 6. ETOM-сараптамасы (Environmental threats and opportunities matrix).

Сыртқы факторлар	**Сала үшін маңыздылығы (X)**	**Мекеме үшін маңыздылығы (Y)**	**Бағыттың әсері (Z)**	**Маңыздылық дәрежесі S=X*Y*Z**
Нарықтағы сұралым	+2	+1	-1	-2

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

Халықпен қарым-қатынас	+3	+2	-1	-6
Заңнамалық қолдау	+2	+1	+1	+2
Серіктестер	+2	+1	-1	-2

Қорытынды. Анықталған ішкі факторларға SNW-анализ жасалды, нәтижесі бойынша медициналық мекеменің әлсіз жақтарына кадрлық қамтылу болғаны анықталды, ал күшті жақтарына материалды-техникалық қамтылу деңгейі екені белгілі болды. Сыртқы факторларға сараптау ETOM-анализ арқылы іске асырылды, нәтижесінде қаупі жоғары фактор ретінде халықпен қарым-қатынас екені анықталды, яғны ақпараттану жұмыстар санын көбейту қажеттілігі анықталды, ал ең күшті фактор ретінде заңнамалық қолдаудың жоғары деңгейде екені белгілі болды. Наркологиялық қызметтің ұйымдастырылуының әлеуметтік-гигиеналық көзқарасын зерттеген Кормилина О.М. және басқалары [11] да өз жұмыстарында наркологиялық емдеуді ұйымдастыру және оңалту бағдарламаларының аймақтық деңгейде жеткілікті тиімді еместігін және мемлекеттік және бейтарап нысандарда наркологиялық емдеуді қамтамасыз етудің бірыңғай ұйымдастыру стандарттарының қажеттігін ескере отырып, жетілдіруді қажет екендігін атап өтті. Сонымен қатар, Кошкина Е.А. және басқаларының [12] жұмыстарында да наркология саласында негізгі шешілмеген мәселе болып халықпен ақпараттық жұмыстар санын көбейту қажеттілігі атап өтілді.

Мүдделер қақтығысы.
Мәлімделген жоқ.
Автор үлесі.
Автор осы мақаланы жазуға жеткілікті дәрежеде үлесін қосты.
Бұл материал басқа басылымдарда жариялау үшін бұрын мәлімделмеген және басқа басылымдардың қарауына ұсынылмаған.
Қаржыландыру жүргізілмеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Дудко, Т. Н., Зенцова, Н. И., Уманова, О. В., Мубаракова, К. В. «Мотивация к обращению за наркологической помощью и медицинской реабилитацией». Вопросы наркологии, 2015, № 3, с. 113 – 119.
   Dudko, T. N., Zentsova, N. I., Umanova, O. V., Mubarakova, K. V. "Motivatsiya k obrashcheniyu za narkologicheskoy pomoshch'yu i meditsinskoy reabilitatsiey" (Motivation to seek narcological help and medical rehabilitation). Voprosy narkologii, 2015, No. 3, pp. 113-119.
2. Дудко, Т. Н., Целинский, Б. П. «Организационные и правовые аспекты деятельности лечебно-производственных (трудовых) мастерских в структуре наркологических учреждений». Наркология, 2016, № 6, с. 39 – 49.
   Dudko, T. N., Tselinskiy, B. P. "Organizatsionnye i pravovye aspekty deyatel'nosti lechebno-proizvodstvennykh (trudovykh) masterskikh v strukture narkologicheskikh uchrezhdeniy" (Organizational and legal aspects of the activities of therapeutic-production (labor) workshops in the structure of narcological institutions). Narkologiya, 2016, No. 6, pp. 39-49.
3. Смирнова, Н. Н., Соловьев, А. Г. «Роль специалистов гуманитарного профиля в этапном оказании наркологической помощи». Наркология, 2017, № 3, с. 22 – 25.
   Smirnova, N. N., Solov'ev, A. G. "Rol' spetsialistov gumanitarnogo profilya v etapnom okazanii narkologicheskoy pomoshchi" (The role of humanities specialists in staged provision of narcological assistance). Narkologiya, 2017, No. 3, pp. 22-25.

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

4. Bacon, Ingrid; McKay, Elizabeth; Reynolds, Frances; McIntyre, Anne (2020). An Examination of the Lived Experience of Attending Twelve-Step Groups for Co-dependency. International Journal of Mental Health and Addiction, (), –. doi:10.1007/s11469-020-00253-9
5. Ескалиева А.Т. Стандарт организации оказания наркологической помощи населению Республики Казахстан - инструмент интеграции с первичной медико-санитарной помощью // Вестник Сибирского юридического института МВД России. 2014. №3 (16). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/standart-organizatsii-okazaniya-narkologicheskoy-pomoschi-naseleniyu-respubliki-kazahstan-instrument-integratsii-s-pervichnoy-mediko (дата обращения: 02.02.2024)
   Eskalieva A.T. Standart organizatsii okazaniya narkologicheskoy pomoshchi naseleniyu Respubliki Kazakhstan - instrument integratsii s pervichnoy mediko-sanitarnoy pomoshchyu // Vestnik Sibirskogo yuridicheskogo instituta MVD Rossii. 2014. №3 (16). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/standart-organizatsii-okazaniya-narkologicheskoy-pomoschi-naseleniyu-respubliki-kazahstan-instrument-integratsii-s-pervichnoy-mediko (data obrashcheniya: 02.02.2024).
6. Ерофеева П.А. Стигматизация алкогольной и наркотической зависимости: параметры и последствия // ЖИСП. 2016. №3. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/stigmatizatsiya-alkogolnoy-i-narkoticheskoy-zavisimosti-parametry-i-posledstviya (дата обращения: 02.02.2024).
   Erofeeva P.A. Stigmatizatsiya alkogolnoy i narkoticheskoy zavisimosti: parametry i posledstviya // ZhISP. 2016. №3. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/stigmatizatsiya-alkogolnoy-i-narkoticheskoy-zavisimosti-parametry-i-posledstviya (data obrashcheniya: 02.02.2024).
7. Nielsen S, Tse WC, Larance B. Opioid agonist treatment for people who are dependent on pharmaceutical opioids. Cochrane Database of Systematic Reviews 2022, Issue 9. Art. No.: CD011117. DOI: 10.1002/14651858.CD011117.pub3.
8. Е.В. Ережепов Организация первичной наркологической помощи // Журнал «Нейрохирургия и неврология Казахстана». 2010. №2 (19). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-pervichnoy-narkologicheskoy-pomoschi (дата обращения: 02.02.2024).
   E.V. Erejevop Organizatsiya pervichnoy narkologicheskoy pomoshchi // Zhurnal "Neyrokhirurgiya i nevrologiya Kazakhstana". 2010. №2 (19). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-pervichnoy-narkologicheskoy-pomoschi (data obrashcheniya: 02.02.2024).
9. Иманбаев С.К., Карабаева И. Информированность молодежи по проблеме ВИЧ/СПИДа в Кыргызстане // Society and Security Insights. 2021. №3. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/informirovannost-molodezhi-po-probleme-vich-spida-v-kyrgyzstane (дата обращения: 02.02.2024).
   Imanbaev S.K., Karabaeva I. Informirovannost molodezhi po probleme VICH/SPIDa v Kyrgyzstane // Society and Security Insights. 2021. №3. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/informirovannost-molodezhi-po-probleme-vich-spida-v-kyrgyzstane (data obrashcheniya: 02.02.2024).
10. Springer SA, Larney S, Alam-Mehrjerdi Z, Altice FL, Metzger D, Shoptaw S. Drug Treatment as HIV Prevention Among Women and Girls Who Inject Drugs From a Global Perspective: Progress, Gaps, and Future Directions. J Acquir Immune Defic Syndr. 2015 Jun 1;69 Suppl 2(0 1):S155-61. doi: 10.1097/QAI.0000000000000637. PMID: 25978482; PMCID: PMC4443704.
11. NSW Health. NSW Clinical Guidelines: Treatment of Opioid Dependence. Sydney: NSW Health, 2018. https://www. health.nsw.gov.au/aod/Publications/nsw- clinical-guidelines-opioid.pdf.

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

12. Кошкина, Е.А., Киржанова, В.В., Гусева, О.И., & Мирошникова, Ю.В. (2014). Проблемы развития наркологической службы в условиях модернизации. Социальные аспекты здоровья населения, (5).
Koshkina, E.A., Kirzhanova, V.V., Guseva, O.I., & Miroshnikova, Yu.V. (2014). Problemy razvitiya narkologicheskoy sluzhby v usloviyakh modernizatsii. Sotsialnye aspekty zdorov'ya naseleniya, (5).

Автор туралы мәлімет

@Е.А. Елтаев, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ медицина және денсаулық сақтау факультетінің магистранты, eltaev.93@mail.ru, Алматы, Казахстан, ORCID: 0000-0001-9863-0155.

Сведения об авторе

@Е. А. Елтаев, магистрант факультета медицины и здравоохранения КазНУ им. Аль-Фараби, eltaev.93@mail.ru, Алматы, Казахстан, ORCID: 0000-0001-9863-0155.

Information about the authors

@Y.A. Yeltaev, Master's student of the Faculty of Medicine and Public Health, Al-Farabi Kazakh National University, eltaev.93@mail.ru, ORCID: 0000-0001-9863-0155,

ISSUES OF ORGANIZATION OF MEDICAL CARE PROVIDED IN THE ALMATY REGIONAL NEUROPSYCHIATRIC DISPENSARY

E. A. ELTAEV

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Introduction: The global drug abuse problem has reached alarming proportions, with significant increases noted in the use of marijuana, amphetamines, synthetic drugs, cocaine, heroin, and opiates. In Kazakhstan, drug use prevalence was estimated at 1.11-1.25% of the population at the turn of the millennium.

Aims: This study aims to assess the organizational state of the Almaty Regional Psychoneurological Dispensary (ARPD) and propose measures for enhancing medical care provision.

Materials and methods: Utilizing information-analytical, statistical, and epidemiological methods, the study evaluated ARPD's material and technical support, infrastructure, staffing, patient care, and external factors. ARPD comprises 33 buildings, including main hospital structures dating back to the 1960s, alongside warehouses, garages, and specialized treatment facilities. Transportation resources consist of 10 vehicles, with the oldest dating to 2004, ensuring accessibility to medical services.

Results: Despite 33 identified primary mental health centers, staffing levels revealed a shortfall, with only 25.75 positions filled out of 47. Patient care statistics indicated that ARPD served 50,156 patients in 2020 and 77,081 patients in 2021, with consistent hospitalization rates and increased focus on alcoholism treatment. ARPD offers medical advisory commissions, examination rooms, and compulsory treatment, emphasizing comprehensive mental healthcare. External factors, including legislative support and partnerships with educational and law enforcement entities, contribute to

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

ARPD's market position and service delivery. A SWOT analysis identified staffing as a weakness and logistics as a strength, while an ETOM analysis highlighted risks associated with public relations and emphasized the importance of enhancing information technology initiatives. Notably, legislative support emerged as a significant advantage.

Conclusuion: This study provides insights into ARPD's organizational status and suggests strategies for improvement. Addressing staffing shortages, leveraging logistical strengths, and enhancing information technology are crucial for optimizing service delivery and addressing emerging challenges in mental healthcare provision.

Key words: narcology, organisation of psychiatric care, medical institution.

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ, ОКАЗЫВАЕМОЙ В АЛМАТИНСКОМ ОБЛАСТНОМ ПСИХОНЕВРОЛОГИЧЕСКОМ ДИСПАНСЕРЕ

Е. А. ЕЛТАЕВ

Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Аннотация

Введение: Глобальная проблема злоупотребления наркотиками достигла тревожных масштабов, при этом отмечается значительный рост употребления марихуаны, амфетаминов, синтетических наркотиков, кокаина, героина и опиатов. На рубеже тысячелетий распространенность употребления наркотиков в Казахстане оценивалась в 1,11-1,25% населения.

Цели: Целью данного исследования является оценка организационного состояния Алматинского областного психоневрологического диспансера (ОРПД) и предложение мер по улучшению оказания медицинской помощи.

Материалы и методы: Используя информационно-аналитические, статистические и эпидемиологические методы, в исследовании оценивалась материально-техническая база Алматинского областного психоневрологического диспансера, инфраструктура, кадровый состав, уход за пациентами и внешние факторы. Алматинский областной психоневрологический диспансер состоит из 33 зданий, включая основные больничные сооружения, построенные в 1960-х годах, а также склады, гаражи и специализированные лечебные учреждения. Транспортные ресурсы состоят из 10 автомобилей, самый старый из которых датируется 2004 годом, что обеспечивает доступность медицинских услуг.

Результаты: Несмотря на 33 выявленных центра первичной психиатрической помощи, кадровый состав выявил нехватку: из 47 заполненных должностей заполнено только 25,75. Статистика ухода за пациентами показала, что Алматинский областной психоневрологический диспансер обслужил 50 156 пациентов в 2020 году и 77 081 пациента в 2021 году, при неизменных показателях госпитализации и повышенном внимании к лечению алкоголизма. Алматинский областной психоневрологический диспансер предлагает врачебно-консультативные комиссии, смотровые кабинеты и принудительное лечение, уделяя особое внимание комплексному психическому здоровью. Внешние факторы, включая законодательную поддержку и партнерские отношения с образовательными и правоохранительными органами, способствуют позиционированию Алматинского областного психоневрологического диспансера на рынке и предоставлению услуг. SWOT-анализ выявил кадровое обеспечение как слабое место, а логистику как сильную сторону, в то время как анализ ETOM выявил риски, связанные со связями с общественностью, и подчеркнул важность

ISSN 2524-0684 ISSNe 2524-0692

расширения инициатив в области информационных технологий. Примечательно, что законодательная поддержка оказалась значительным преимуществом.

Заключение: Данное исследование дает представление об организационном статусе Алматинского областного психоневрологического диспансера и предлагает стратегии улучшения. Решение проблемы нехватки персонала, использование преимуществ материально-технической базы и совершенствование информационных технологий имеют решающее значение для оптимизации предоставления услуг и решения возникающих проблем в области оказания психиатрической помощи.

Ключевые слова: наркология, организация психиатрической помощи, лечебное учреждение.